

ZRBG 122

Informacja o prawach do niemieckich emerytur i rent dla byłych pracowników w getcie zgodnie z Ustawą o wypłacaniu emerytur i rent z tytułu zatrudnienia w getcie ZRBG

1 O co chodzi?

Zgodnie z Ustawą o wypłacaniu emerytur i rent z tytułu zatrudnienia w getcie ZRBG¹ w brzmieniu Ustawy nowelizacyjnej ZRBG² okresy pracy w getcie znajdującym się na obszarze wpływów nazistowskich w przypadku osób prześladowanych przez reżim nazistowski uznawane są przy spełnieniu określonych warunków jako niemieckie okresy składkowe. Z tytułu tych okresów może być także wypłacana niemiecka emerytura/renta za granicę.

Federalny Sąd ds. Socjalnych w kilku wyrokach w roku 2009 ustanowił nowe standardy w zakresie uznawania okresów składkowych w gettach zgodnie z Ustawą ZRBG. Nowa interpretacja prawna doprowadziła do znacznie większej liczby przyznawanych świadczeń. Jednakże emerytura/renta zgodnie z Ustawą ZRBG mogła być często wypłacana jedynie z mocą wsteczną od dnia 01.01.2005 r. lub od miesiąca złożenia wniosku.

Ustawą nowelizacyjną ZRBG ustawodawca niemiecki zdecydował, że emerytura na podstawie Ustawy ZRBG będzie zasadniczo wypłacana od najwcześniejszej możliwej daty rozpoczęcia pobierania emerytury, nie wcześniej niż od dnia 1.7.1997 r.

Wyrokiem z dnia 20.5.2020 r., sygnatura akt: B 13 R 9/19 R, Federalny Sąd ds. Socjalnych orzekł, że Ustawę o wypłacaniu emerytur i rent z tytułu zatrudnienia w getcie ZRBG należy stosować również do okoliczności, które są równoznaczne z przymusowym pobytem w getcie.

Naszym celem jest pomoc osobom zainteresowanym w uzyskaniu ich uprawnień możliwie jak najszybciej i w sposób niebiurokratyczny. W poniższych wyjaśnieniach chcielibyśmy udzielić Państwu bardziej szczegółowych informacji na temat Ustawy o wypłacaniu emerytur i rent z tytułu zatrudnienia w getcie ZRBG i zmienionej sytuacji prawnej. Informacje te mają na celu umożliwienie Państwu oceny, czy należą Państwo do grupy osób uprawnionych w ramach ZRBG i jakie prawa przysługują Państwu w poszczególnym przypadku.

2 Co się zmieniło?

W wyrokach z dnia 2 i 3.6.2009 r. (sygnatury akt m.in. B 13 R 81/08 R i B 5 R 26/08 R) Federalny Sąd ds. Socjalnych znacznie ograniczył wymagania dotyczące cech charakterystycznych „zatrudnienie z własnej woli” i „wynagrodzenie” (więcej szczegółów w punkcie 3.3).

W dwóch kolejnych wyrokach z dnia 19.5.2009 r. (sygnatury akt B 5 R 14/08 R i B 5 R 96/07 R) Federalny Sąd ds. Socjalnych orzekł ponadto, że osoby prześladowane, którym można uznać okresy składkowe w gettach na podstawie Ustawy ZRBG, mogą uzyskać, na rozszerzonych warunkach, okresy zastępcze z tytułu pobytu za granicą związanego z prześladowaniami po ukończeniu 14 roku życia do dnia 31 grudnia 1949 r. Dodatkowe zaliczenie okresów zastępczych może nie tylko prowadzić do wyższych roszczeń emerytalnych, ale może również spowodować, że byli pracownicy getta po raz pierwszy nabędą niemieckie prawo do emerytury.

Ze względu na to, że wiele osób uprawnionych mogło otrzymać emeryturę na podstawie Ustawy ZRBG tylko na podstawie zmienionej wykładni prawa, ustawa nowelizująca ZRBG dąży do tego, aby emerytury na podstawie Ustawy ZRBG mogły być zawsze wypłacane od najwcześniejszej możliwej daty, najwcześniej od dnia 1.7.1997 r.

¹ Ustawa o wypłacaniu emerytur i rent z tytułu zatrudnienia w getcie ZRBG z dnia 20.06.2002 r. (Federalny Dziennik Ustaw I str. 2074)

² Pierwsza Ustawa o zmianie Ustawy o wypłacaniu emerytur i rent z tytułu zatrudnienia w getcie ZRBG z dnia 15.07.2014 r. (Federalny Dziennik Ustaw I str. 952f.)

Dotyczy to zarówno osób, które ubiegają się o taką emeryturę po raz pierwszy, jak i osób, które już ją otrzymują, ale nie od najwcześniejszej możliwej daty.

Dalsze szczegóły dotyczące Ustawy nowelizacyjnej ZRBG znajdują się w punkcie 5.

Na podstawie wyroku Federalnego Sądu ds. Socjalnych z dnia 20.5.2020, sygn. akt: B 13 R 9/19 R, zakres stosowania Ustawy ZRBG zostaje rozszerzony. Ustawa ZRBG ma obecnie zastosowanie również w przypadku, gdy osoby prześladowane znajdowały się w sytuacji przymusu porównywalnej do pobytu w getcie. Taka porównywalna sytuacja przymusu istniała, gdy osoby prześladowane były poddane tak intensywnemu przymusowi pobytu, że opuszczenie przestrzeni obszaru zamieszkania według własnego uznania było prawie niemożliwe i wolno im było opuścić mieszkanie lub dom tylko w celu wykonywania pracy lub dla zaspokojenia potrzeb życiowych. Niemniej jednak musiała istnieć jeszcze możliwość podjęcia pracy z własnej woli (więcej szczegółów na temat wykonania wyroku Federalnego Sądu ds. Socjalnych znajduje się w punkcie 6).

3 Jakie warunki muszą być jeszcze spełnione w celu zaliczenia okresów składkowych w getcie?

Warunkiem uwzględnienia okresów składkowych w getcie zgodnie z Ustawą ZRBG jest to, że dana osoba

- jest osobą prześladowaną przez reżim nazistowski w myśl niemieckiej Federalnej Ustawy Odszkodowawczej (Bundesentschädigungsgesetz BEG) (patrz punkt 3.1) oraz
- przebywała przymusowo w getcie znajdującym się na obszarze wpływów reżimu nazistowskiego (patrz punkt 3.2)
- lub była poddana porównywalnej sytuacji przymusu oraz
- wykonywała pracę z własnej woli za wynagrodzeniem (patrz punkt 3.3).

Wdowom lub wdowcom tych osób przysługują również uprawnienia zgodnie z Ustawą ZRBG. W tym przypadku powyższe warunki muszą być spełnione w osobie zmarłego prześladowanego. Spadkobiercy uprawnień specjalnych lub spadkobiercy prawni mogą dochodzić roszczeń po śmierci osoby prześladowanej tylko wtedy, gdy ta osoba prześladowana już za życia złożyła wniosek o przyznanie emerytury. Spadkobiercy nie mają prawa do samodzielnego składania wniosków.

3.1 Status prawny jako osoba prześladowana

Warunkiem uwzględnienia okresów składkowych w gettach jest przede wszystkim Państwa status prawny jako osoby prześladowanej w rozumieniu § 1 niemieckiej Federalnej Ustawy Odszkodowawczej (Bundesentschädigungsgesetz BEG). Przy składaniu wniosków o rentę rodzinną wystarczy, że zmarły/a był/a osobą prześladowaną; pozostali przy życiu członkowie rodziny nie musi być osobą prześladowaną.

3.2 Przymusowy pobyt w getcie

Przebywał/a Pan/Pani przymusowo w getcie na terenie należącym do nazistowskiej strefy wpływów (np. w Polsce) lub poddany był/a Pan/Pani porównywalnej sytuacji przymusu. Pobyt w obozie koncentracyjnym lub obozie pracy nie jest objęty Ustawą ZRBG; okresy te mogą być jednakże uwzględniane jako okresy zastępcze po ukończonym 14 roku życia.

3.3 Wykonywanie pracy w getcie

Wykonywał/a Pan/Pani w getcie lub w porównywalnej sytuacji przymusu pracę, która nastąpiła z własnej woli. Warunek ten jest spełniony przez każde zatrudnienie na podstawie własnych starań lub za pośrednictwem np. Rady Żydowskiej.

Wykonywał/a Pan/Pani pracę za wynagrodzeniem. Wynagrodzenie to wszelka zapłata w formie pieniędzy lub w naturze (na przykład w formie żywności). Wysokość wynagrodzenia nie ma znaczenia. Wystarczy, jeżeli zostało zapewnione tylko „utrzymanie dowolnego rodzaju“. Ponadto nie ma znaczenia, czy wynagrodzenie było wypłacane bezpośrednio pracownikowi getta czy też wpływało do osób trzecich (na przykład do Rady Żydowskiej w celu zaopatrzenia getta).

W dalszym ciągu **nie** można uwzględnić pracy przymusowej jako okresów składkowych w getcie.

4 Kto zgodnie z tym może otrzymać niemiecką emeryturę/rentę?

Niemieckie świadczenia emerytalno-rentowe to w szczególności emerytura podstawowa po ukończeniu 65 roku życia lub - po śmierci osoby prześladowanej - renta dla wdów lub wdowców.

Warunkiem uzyskania prawa do niemieckiej emerytury/renty jest jednak spełnienie wymaganego stażu ubezpieczeniowego (minimalnego okresu ubezpieczenia). Staż ubezpieczeniowy wymagany zarówno do emerytury podstawowej jak i do renty dla wdów lub wdowców wynosi pięć lat (60 miesięcy kalendarzowych). Staż ten może być spełniony przez niemieckie okresy składkowe (również przez okresy składkowe w getcie zgodnie z Ustawą ZRBG) oraz okresy zastępcze (np. przebyte po ukończeniu 14 roku życia okresy prześladowania przez reżim nazistowski lub pobytu za granicą związanego z prześladowaniami do dnia 31.12.1949 r.). W ramach prawa europejskiego lub dwustronnej umowy o zabezpieczeniu społecznym (np. z Izraelem lub USA) staż ubezpieczeniowy może być spełniony również przez zsumowanie niemieckich i zagranicznych okresów ubezpieczeniowych. Przy zastosowaniu prawa ponadpaństwowego i międzypaństwowego, w pewnych okolicznościach mogą być również spełnione warunki stażowo-prawne do wypłacania wcześniejszej emerytury, najwcześniej po ukończeniu 60 roku życia. Wypłata wcześniejszej emerytury między 60 a 65 rokiem życia jest jednak zależna od dochodu. Jeżeli uzyskiwany był dochód z zatrudnienia powyżej dopuszczalnego limitu (na przykład 1997 = 610 DM), emerytura może być wypłacana tylko proporcjonalnie albo niewypłacana wcale.

Instytucje ubezpieczenia emerytalno-rentowego postanowiły ponadto w drodze interpretacji, że uwzględnienie okresu w getcie w zagranicznej emeryturze zazwyczaj nie stanowi przeszkody dla uznania okresów składkowych w getcie na mocy Ustawy ZRBG.

5 Ustawa nowelizacyjna ZRBG

Poprzez Ustawę nowelizacyjną ZRBG niemiecki ustawodawca wprowadził do ustawy różne ulepszenia. Dotyczą one zarówno emerytur i rent już wypłacanych, jak i pierwszych wniosków o przyznanie emerytury zgodnie z Ustawą ZRBG.

Zgodnie z Ustawą nowelizacyjną ZRBG wniosek o przyznanie emerytury lub renty zgodnie z Ustawą ZRBG uznaje się za złożony w dniu 18.6.1997 r. i to oznacza, że emerytura lub renta wypłacana jest zawsze od najwcześniejszej możliwej daty, najwcześniej od dnia 1.7.1997 r. W przypadku renty dla wdów lub wdowców, renta rozpoczyna się z chwilą śmierci, najwcześniej od 1.7.97.

Dla osób uprawnionych do emerytury lub renty, które w momencie wejścia w życie Ustawy nowelizacyjnej ZRBG pobierały już emeryturę lub rentę zgodnie z Ustawą ZRBG, ale świadczenie to nie rozpoczęło się w najwcześniejszym możliwym terminie, ustawa przewiduje prawo wyboru dla tych uprawnionych emerytów lub rencistów: Osoby te mogą wybrać, czy chcą skorzystać ze swojego świadczenia w najwcześniejszym możliwym terminie, czy należy pozostać przy dotychczasowej dacie rozpoczęcia emerytury lub renty.

Po wejściu w życie Ustawy nowelizacyjnej ZRBG instytucje ubezpieczenia emerytalno-rentowego zwróciły się do wszystkich uprawnionych do emerytury/renty i poinformowały ich o przysługującym im prawie wyboru, tak aby co do zasady każda osoba uprawniona do emerytury/renty mogła skorzystać z przysługującego jej prawa wyboru, i większość uprawnionych to też uczyniła. Jeśli poszczególne osoby uprawnione do emerytury/renty nie skorzystały ze swojego prawa wyboru, to jest to możliwe także jeszcze dziś. W pojedynczych przypadkach właściwa instytucja ubezpieczeń emerytalno-rentowych informuje osoby uprawnione do emerytury/renty, od kiedy może ona być wypłacona wcześniej i ile wyniesie w przypadku wcześniejszego rozpoczęcia emerytury/renty. Ponadto wskazuje się, jak wysokie byłoby wyrównanie w przypadku wcześniejszego rozpoczęcia emerytury/renty i jaka kwota musiałaby być potrącona z kwoty wyrównania, ponieważ należy oczywiście uwzględnić już wypłacone kwoty emerytury/renty.

Ustawa nowelizacyjna ZRBG miała jednak również na celu umożliwienie zainteresowanym osobom bezpośredniego dysponowania przysługującymi im kwotami. Ponadto zakres stosowania został rozszerzony w taki sposób, że obecnie nacisk kładzie się na obszar wpływów nacjonalistycznych, a nie na obszary okupowane lub włączone do Rzeszy Niemieckiej. Oznacza to, że można teraz wziąć pod uwagę także getta na przykład w Słowacji czy Rumunii. Brzmienie Ustawy ZRBG jest zatem obecnie zgodne z brzmieniem Dyrektywy Rządu Federalnego Niemiec w sprawie świadczenia uznaniowego z tytułu pracy w getcie (zob. pkt 8).

6 Realizacja wyroku Federalnego Sądu ds. Socjalnych z dnia 20.5.2020 r.

Jeżeli w przeszłości wnioski musiały być odrzucone, ponieważ nie było przymusowego pobytu w getcie, sprawy te są weryfikowane z urzędu. Instytucje ubezpieczenia emerytalno-rentowego skontaktują się z zainteresowanymi wnioskodawcami.

Niezależnie od tego, osoby uprawnione mogą same złożyć wniosek o emeryturę/rentę lub wniosek o ponowne rozpatrzenie.

7 Wypłata emerytur i rent zgodnie z Ustawą ZRBG

Aby uprawnieni otrzymali płatności lub wyrównania możliwie bez utraty czasu, kwoty te powinny być wypłacane bezpośrednio uprawnionym, a nie za pośrednictwem doradców prawnych. Dotyczy to zarówno przypadków, w których emerytura/renta jest już wypłacana na bieżąco, jak i osób ubiegających się o emeryturę/rentę na podstawie Ustawy ZRBG po raz pierwszy.

8 Co należy wziąć pod uwagę w przypadku jednorazowych świadczeń uznaniowych z tytułu pracy w getcie?

Osoby prześladowane w rozumieniu § 1 niemieckiej Federalnej Ustawy Odszkodowawczej (Bundesentschädigungsgesetz BEG), które pracowały w getcie, mogą zgodnie z Dyrektywą Rządu Federalnego Niemiec³ otrzymać przy spełnieniu określonych warunków jednorazowe świadczenie uznaniowe w wysokości 2.000 euro. Pobieranie emerytury z ustawowego ubezpieczenia emerytalno-rentowego z okresami składkowymi na podstawie pracy wykonanej w getcie nie stanowi przeszkody w wypłacie tego świadczenia uznaniowego.

Ponadto może istnieć dalsze dodatkowe prawo do jednorazowego dodatku zastępczego do emerytury w wysokości 1.500 euro dla osób uprawnionych, których wniosek o emeryturę ubezpieczeniową został odrzucony pomimo uznanych okresów składkowych w getcie, ponieważ nie spełniły one wymaganego stażu ubezpieczeniowego (minimalnego okresu ubezpieczenia) wynoszącego 60 miesięcy kalendarzowych.

Instytucją właściwą dla wypłaty tych świadczeń jest Federalny Urząd ds. Usług Centralnych i Nieuregulowanych Spraw Majątkowych - Bundesamt für zentrale Dienste und offene Vermögensfragen (BADV), 11055 Berlin. Więcej informacji można znaleźć na stronie internetowej BADV:

<http://www.badv.bund.de/DE/OffeneVermoegensfragen/AnerkennungsleistungenfuerGhettoarbeit/start.html>

W celu uzyskania informacji należy skontaktować się z serwisem telefonicznym pod numerem **+49 (0) 3018 7030 1324** lub adresem e-mail poststelle.afg@badv.bund.de.

9 Kto udziela porad i pomocy?

W ramach niniejszej Informacji nie można oczywiście udzielić odpowiedzi na wszystkie pytania. Poniżej podane są dane kontaktowe poszczególnych instytucji ubezpieczenia emerytalno-rentowego.

Proszę pamiętać: W razie pytań dotyczących Państwa postępowania emerytalno-rentowego prosimy o kontakt telefoniczny z tą instytucją ubezpieczenia emerytalno-rentowego, która rozpatruje Państwa sprawę. Inne instytucje ubezpieczenia emerytalno-rentowego nie mogą udzielić Państwu żadnych informacji odnośnie Państwa indywidualnego przypadku. O ile prowadzona była już korespondencja z instytucją ubezpieczenia emerytalno-rentowego, to dane kontaktowe są podane na piśmie tej instytucji ubezpieczenia emerytalno-rentowego.

³ Dyrektywa Rządu Federalnego Niemiec o świadczeniu dla ofiar prześladowań z tytułu uznania zatrudnienia w getcie nie będącego pracą przymusową (Dyrektywa o uznaniu) z dnia 12.07.2017 r. (BAnz AT 14.07.2017 B1)

Deutsche Rentenversicherung Bund Tel.: 0049 (0)30-86528988	Właściwy dla wszystkich krajów
Deutsche Rentenversicherung Rheinland Tel.: 08000-100048013 (bezpłatny telefon publiczny dla połączeń z kraju) Tel.: 0049 (0)211-937-0 (dla połączeń z zagranicy)	Właściwy w szczególności w przypadku miejsca zamieszkania w Belgii, Chile i Izraelu
Deutsche Rentenversicherung Nord Tel.: 0049 (0)40-5300-0	Właściwy w szczególności w przypadku miejsca zamieszkania w Danii, Estonii, Finlandii, Wielkiej Brytanii, Irlandii, Kanadzie, Łotwie, Litwie, Norwegii, Szwecji i USA
Deutsche Rentenversicherung Rheinland-Pfalz Tel.: 0049 (0)6232-17-2369	Właściwy w szczególności w przypadku miejsca zamieszkania we Francji lub Luksemburgu
Deutsche Rentenversicherung Bayern Süd Tel.: 0049 (0)89-6781-2336	Właściwy w szczególności w przypadku miejsca zamieszkania w Austrii, na Słowacji, w Republice Czeskiej
Deutsche Rentenversicherung Mitteldeutschland Tel.: 0049 (0)361-4820	Właściwy w szczególności w przypadku miejsca zamieszkania na Węgrzech
Deutsche Rentenversicherung Knappschaft-Bahn-See Tel.: 0049 (0)234-304-0	Właściwy dla wszystkich krajów

ZRBG 122

Information über deutsche Rentenansprüche für ehemalige Beschäftigte in einem Ghetto nach dem ZRBG

1 Worum geht es?

Nach dem ZRBG¹ in der Fassung des ZRBG-Änderungsgesetzes² gelten bei Verfolgten des Nationalsozialismus Zeiten der Beschäftigung in einem Ghetto, das sich in einem Gebiet des nationalsozialistischen Einflussbereiches befand, unter bestimmten Voraussetzungen als deutsche Beitragszeiten. Aus diesen Zeiten kann auch eine deutsche Rente in das Ausland gezahlt werden.

Das BSG hatte in mehreren Urteilen im Jahre 2009 neue Maßstäbe für die Anerkennung von Ghetto-Beitragszeiten nach dem ZRBG aufgestellt. Die neue Rechtsauslegung führte zu einer deutlich höheren Zahl von Bewilligungen. Allerdings konnte die Rente nach dem ZRBG häufig rückwirkend nur ab dem 1.1.2005 beziehungsweise ab dem Antragsmonat gezahlt werden.

Mit dem ZRBG-Änderungsgesetz hat der deutsche Gesetzgeber entschieden, dass die Rente nach dem ZRBG grundsätzlich ab dem frühestmöglichen Rentenbeginn gezahlt wird, frühestens ab dem 1.7.1997.

Mit dem Urteil vom 20.5.2020, AZ: B 13 R 9/19 R entschied das BSG, dass das ZRBG auch auf Sachverhaltsgestaltungen anzuwenden ist, die dem zwangsweisen Aufenthalt in einem Ghetto gleichstehen.

Unser Ziel ist es, den Betroffenen möglichst schnell und unbürokratisch zu ihren Ansprüchen zu verhelfen. Mit den folgenden Ausführungen möchten wir Ihnen nähere Informationen zum ZRBG und zur geänderten Rechtslage geben. Diese Informationen sollen Ihnen die Einschätzung ermöglichen, ob Sie zum berechtigten Personenkreis nach dem ZRBG gehören und welche Ansprüche Ihnen im Einzelfall zustehen.

2 Was hat sich geändert?

In den Urteilen vom 2. und 3.6.2009 (Aktenzeichen unter anderem B 13 R 81/08 R und B 5 R 26/08 R) hat das BSG die Anforderungen an die Merkmale "Beschäftigung aus eigenem Willensentschluss" und "Entgelt" deutlich herabgesetzt (Näheres siehe Abschnitt 3.3).

In zwei weiteren Urteilen vom 19.5.2009 (Aktenzeichen B 5 R 14/08 R und B 5 R 96/07 R) hat das BSG zudem entschieden, dass Verfolgte, denen Ghetto-Beitragszeiten nach dem ZRBG anerkannt werden können, unter erweiterten Voraussetzungen Ersatzzeiten wegen verfolgungsbedingten Auslandsaufenthalts nach vollendetem 14. Lebensjahr bis 31.12.1949 erwerben können. Die zusätzliche Anrechnung von Ersatzzeiten kann nicht nur zu höheren Rentenansprüchen führen, sondern auch zur Folge haben, dass ehemalige Ghetto-Beschäftigte erstmalig einen deutschen Rentenanspruch erwerben.

Im Hinblick darauf, dass viele Berechtigte eine Rente nach dem ZRBG erst aufgrund der geänderten Rechtsauslegung erhalten konnten, verfolgt das ZRBG-Änderungsgesetz die Zielsetzung, dass ZRBG-Renten immer vom frühestmöglichen Zeitpunkt, frühestens ab 1.7.1997, gezahlt werden können. Das gilt sowohl für Personen, die erstmalig eine solche Rente beantragen, als auch für Personen, die bereits eine Rente erhalten, aber nicht ab dem frühestmöglichen Zeitpunkt.

Nähere Einzelheiten zum ZRBG-Änderungsgesetz enthält der Abschnitt 5.

¹ Gesetz zur Zahlbarmachung von Renten aus Beschäftigungen in einem Ghetto vom 20.06.2002 (BGBl I S. 2074)

² Erstes Gesetz zur Änderung des Gesetzes zur Zahlbarmachung von Renten aus Beschäftigungen in einem Ghetto vom 15.07.2014 (BGBl I S. 952f.)

Aufgrund des BSG-Urteils vom 20.5.2020, AZ: B 13 R 9/19 R wird der Anwendungsbereich des ZRBG erweitert. Das ZRBG findet nunmehr auch Anwendung, wenn sich die Verfolgten in einer mit einem Ghettoaufenthalt vergleichbaren Zwangssituation befanden. Eine solche vergleichbare Zwangssituation lag vor, wenn die Verfolgten einem so intensiven Aufenthaltszwang unterlagen, dass ein Verlassen des räumlichen Lebensbereiches nach freiem Belieben nahezu ausgeschlossen war und die Wohnung oder das Haus nur für die Beschäftigung oder für lebensnotwendige Besorgungen verlassen werden durfte. Gleichwohl muss aber eine Beschäftigung aus eigenem Willensentschluss noch möglich gewesen sein (Näheres zur Umsetzung des BSG-Urteils siehe Abschnitt 6).

3 Welche Voraussetzungen für die Anrechnung von Ghetto-Beitragszeiten sind jetzt noch zu erfüllen?

Voraussetzung für die Berücksichtigung von Ghetto-Beitragszeiten nach dem ZRBG ist, dass Sie

- Verfolgte / Verfolgter des Nationalsozialismus im Sinne des deutschen Bundesentschädigungsgesetzes (BEG) sind (siehe Abschnitt 3.1) und
- sich zwangsweise in einem Ghetto aufgehalten haben, das sich in einem Gebiet des nationalsozialistischen Einflussbereiches befand (siehe Abschnitt 3.2)
- oder einer vergleichbaren Zwangssituation unterlagen und
- eine Beschäftigung, die aus eigenem Willensentschluss zustande gekommen ist, gegen Entgelt ausgeübt haben (siehe Abschnitt 3.3).

Auch die Witwen beziehungsweise Witwer dieser Personen haben Ansprüche nach dem ZRBG. In diesem Fall müssen die genannten Voraussetzungen in der Person der / des verstorbenen Verfolgten erfüllt sein. Sonderrechtsnachfolger beziehungsweise Erben können nur dann Ansprüche nach dem Tod der / des Verfolgten geltend machen, wenn diese / dieser zu Lebzeiten bereits einen Antrag auf Rente gestellt hat. Ein eigenständiges Antragsrecht steht den Erben nicht zu.

3.1 Rechtsstellung als Verfolgte / Verfolgter

Voraussetzung für die Berücksichtigung von Ghetto-Beitragszeiten ist zunächst Ihre Rechtsstellung als Verfolgte / Verfolgter im Sinne des § 1 des deutschen Bundesentschädigungsgesetzes (BEG). Bei Anträgen auf Hinterbliebenenrente reicht es aus, wenn die / der Verstorbene Verfolgte / Verfolgter war; die / der Hinterbliebene muss nicht Verfolgte / Verfolgter sein.

3.2 Zwangsweiser Aufenthalt in einem Ghetto

Sie haben sich zwangsweise in einem Ghetto in einem Gebiet aufgehalten, das zum nationalsozialistischen Einflussbereich zählte (zum Beispiel Polen) oder Sie unterlagen einer vergleichbaren Zwangssituation. Der Aufenthalt in einem Konzentrationslager oder Arbeitslager wird vom ZRBG nicht erfasst; diese Zeiten können aber nach vollendetem 14. Lebensjahr als Ersatzzeiten berücksichtigt werden.

3.3 Ausübung einer Beschäftigung in einem Ghetto

Sie haben im Ghetto oder während einer vergleichbaren Zwangssituation eine Beschäftigung ausgeübt, die aus eigenem Willensentschluss zustande gekommen ist. Diese Voraussetzung wird durch jede Beschäftigung auf Grund eigener Bemühungen oder durch Vermittlung, wie zum Beispiel des Judenrates, erfüllt.

Sie haben die Beschäftigung gegen Entgelt ausgeübt. Entgelt ist jegliche Entlohnung in Geld oder Naturalien (zum Beispiel in Nahrungsmitteln). Auf die Höhe der Entlohnung kommt es nicht an. Es reicht aus, wenn nur "freier Unterhalt" gewährt wurde. Ferner kommt es nicht darauf an, ob das Entgelt dem Ghettoarbeiter direkt ausgezahlt wurde oder an Dritte (zum Beispiel an den Judenrat zur Versorgung des Ghettos) floss.

Eine Berücksichtigung von Zwangsarbeiten als Ghetto-Beitragszeiten kommt nach wie vor nicht in Betracht.

4 Wer kann danach eine deutsche Rente erhalten?

Als deutsche Rentenleistungen kommen insbesondere eine Regelaltersrente mit Vollendung des 65. Lebensjahres oder - nach dem Tod der / des Verfolgten - eine Witwenrente beziehungsweise Witwerrente in Betracht.

Voraussetzung für einen deutschen Rentenanspruch ist jedoch, dass Sie die allgemeine Wartezeit (Mindestversicherungszeit) erfüllen. Die allgemeine Wartezeit beträgt sowohl für eine Regelaltersrente als auch für eine Witwenrente beziehungsweise Witwerrente fünf Jahre (60 Kalendermonate). Sie kann durch deutsche Beitragszeiten (auch durch Ghetto-Beitragszeiten nach dem ZRBG) und Ersatzzeiten (zum Beispiel durch nach vollendetem 14. Lebensjahr zurückgelegte Zeiten der nationalsozialistischen Verfolgung oder des verfolgungsbedingten Auslandsaufenthalts bis 31.12.1949) erfüllt werden. Im Rahmen des Europarechts oder eines zweiseitigen Sozialversicherungsabkommens (zum Beispiel mit Israel oder den USA) können Sie die Wartezeit auch durch Zusammenrechnung von deutschen und ausländischen Versicherungszeiten erfüllen. Bei Anwendung von über- und zwischenstaatlichem Recht können unter Umständen auch die wartezeitrechtlichen Voraussetzungen für die Zahlung einer vorgezogenen Altersrente, frühestens ab Vollendung des 60. Lebensjahres, erfüllt werden. Die Zahlung einer vorgezogenen Altersrente zwischen dem 60. und 65. Lebensjahr ist jedoch einkommensabhängig. Wurde ein Erwerbseinkommen über der Freigrenze (zum Beispiel 1997 = 610 DM) bezogen, kann die Rente nur anteilig oder gar nicht gezahlt werden.

Die Rentenversicherungsträger haben zudem im Wege der Auslegung entschieden, dass die Berücksichtigung der Ghetto-Zeit in einer ausländischen Rente der Anerkennung von Ghetto-Beitragszeiten nach dem ZRBG regelmäßig nicht entgegensteht.

5 ZRBG-Änderungsgesetz

Mit dem ZRBG-Änderungsgesetz hat der deutsche Gesetzgeber verschiedene Verbesserungen ins Gesetz eingearbeitet. Diese betreffen sowohl bereits gezahlte Renten als auch erstmalige Anträge auf eine ZRBG-Rente.

Nach dem ZRBG-Änderungsgesetz gilt ein Antrag auf eine ZRBG-Rente als am 18.6.1997 gestellt und dies hat zur Folge, dass die Rente immer vom frühestmöglichen Zeitpunkt, frühestens ab 1.7.1997, gezahlt wird. Bei einer Witwenrente oder Witwerrente beginnt die Rente ab dem Todeszeitpunkt, frühestens ab 1.7.97. Für rentenberechtigte Personen, die bereits bei Inkrafttreten des ZRBG-Änderungsgesetzes eine ZRBG-Rente bezogen, die aber nicht zum frühestmöglichen Zeitpunkt begonnen hat, sieht das Gesetz ein Wahlrecht für diese Rentenberechtigten vor: Diese Personen können wählen, ob sie ihre Leistung ab dem frühestmöglichen Zeitpunkt in Anspruch nehmen wollen oder ob es bei dem bestehenden Rentenbeginn verbleiben soll.

Die Rentenversicherungsträger haben bei Inkrafttreten des ZRBG-Änderungsgesetzes alle Rentenberechtigten angeschrieben und über ihr Wahlrecht aufgeklärt, so dass grundsätzlich jede rentenberechtigte Person ihr Wahlrecht ausüben konnte und die meisten Berechtigten haben dies auch getan. Sofern einzelne Rentenberechtigte ihr Wahlrecht nicht ausgeübt haben, ist das auch heute noch möglich. Im Einzelfall informiert der zuständige Rentenversicherungsträger die rentenberechtigte Personen darüber, ab wann die Rente bereits früher gezahlt werden kann und wie hoch die Rente bei einem früheren Rentenbeginn ist. Ferner wird dargestellt, wie hoch die Nachzahlung durch den früheren Rentenbeginn wäre und welcher Betrag von diesem Nachzahlungsbetrag abgezogen werden muss, da natürlich die bereits gezahlten Rentenbeträge berücksichtigt werden müssen.

Das ZRBG-Änderungsgesetz verfolgte aber auch die Zielsetzung, dass die Betroffenen über die ihnen zustehenden Beträge unmittelbar verfügen können sollen. Ferner wurde der Anwendungsbereich dahin gehend erweitert, dass nunmehr auf das Gebiet des nationalistischen Einflussbereiches abgestellt wird und nicht mehr auf die vom Deutschen Reich besetzten oder eingegliederten Gebiete. Das bedeutet, dass dadurch jetzt zum Beispiel auch Ghettos in der Slowakei oder in Rumänien berücksichtigt werden können. Der Wortlaut des ZRBG entspricht damit nun dem der Richtlinie der Bundesregierung zur Anerkennungsleistung (siehe Abschnitt 8).

6 Umsetzung des BSG-Urteils vom 20.5.2020

Sofern in der Vergangenheit Anträge abgelehnt werden mussten, weil kein zwangsweiser Aufenthalt in einem Ghetto vorlag, werden diese Fälle von Amts wegen überprüft. Die betroffenen Antragsteller werden von den Rentenversicherungsträgern angeschrieben.

Unabhängig davon können die Berechtigten selbst einen Rentenantrag oder einen Überprüfungsantrag stellen.

7 Auszahlung der ZRBG-Renten

Damit die Berechtigten möglichst ohne Zeitverlust die Zahlungen beziehungsweise Nachzahlungen erhalten, sollen die Beträge direkt an die Berechtigten und nicht über Rechtsbeistände ausgezahlt werden. Das gilt sowohl für die Fälle, in denen bereits laufend eine Rente gezahlt wird, als auch für Personen, die erstmalig eine Rente nach dem ZRBG beantragen.

8 Was ist bei den einmaligen Anerkennungsleistungen zu beachten?

Verfolgte im Sinne des § 1 des deutschen Bundesentschädigungsgesetzes (BEG), die in einem Ghetto gearbeitet haben, können nach einer Richtlinie der Bundesregierung³ unter bestimmten Voraussetzungen eine einmalige Anerkennungsleistung in Höhe von 2.000 Euro erhalten. Der Bezug einer Rente aus der gesetzlichen Rentenversicherung mit Beitragszeiten aufgrund der im Ghetto geleisteten Arbeit steht der Zahlung dieser Anerkennungsleistung nicht entgegen.

Darüber hinaus kann ein weiterer zusätzlicher Anspruch auf einen einmaligen Rentenersatzzuschlag in Höhe von 1.500 Euro für die Berechtigten bestehen, deren Antrag auf Versichertenrente trotz anerkannter Ghetto-Beitragszeiten abgelehnt wurde, weil sie die allgemeine Wartezeit (Mindestversicherungszeit) von 60 Kalendermonaten nicht erfüllt haben.

Für die Zahlung dieser Leistungen ist das Bundesamt für zentrale Dienste und offene Vermögensfragen (BADV), 11055 Berlin, zuständig. Nähere Informationen erhalten Sie auf der Webseite des BADV:

<http://www.badv.bund.de/DE/OffeneVermögensfragen/AnerkennungsleistungenfuerGhettoarbeit/start.html>

Für Auskünfte steht ein telefonischer Service unter **+49 (0) 3018 7030 1324** oder die E-Mail-Adresse poststelle.afg@badv.bund.de zur Verfügung.

9 Wer erteilt Rat und Hilfe?

Im Rahmen dieser Information können natürlich nicht alle Fragen beantwortet werden. Nachfolgend finden Sie die Kontaktdaten der einzelnen Rentenversicherungsträger.

Bitte beachten Sie: Bei Fragen zu Ihrem Rentenverfahren rufen Sie bitte bei dem Rentenversicherungsträger an, der Ihren Fall bearbeitet. Die anderen Rentenversicherungsträger können Ihnen zu Ihrem individuellen Fall keine Auskünfte erteilen. Sofern Sie bereits Schriftwechsel mit Ihrem Rentenversicherungsträger geführt haben, finden Sie die Kontaktdaten auf dem Schreiben des Rentenversicherungsträgers.

Deutsche Rentenversicherung Bund Tel.: 0049 (0)30-86528988	Zuständig für alle Staaten
Deutsche Rentenversicherung Rheinland Tel.: 08000-100048013 (kostenloses Bürgertelefon für Anrufe aus dem Inland) Tel.: 0049 (0)211-937-0 (für Anrufe aus dem Ausland)	Zuständig insbesondere bei Wohnsitz in Belgien, Chile und Israel
Deutsche Rentenversicherung Nord Tel.: 0049 (0)40-5300-0	Zuständig insbesondere bei Wohnsitz in Dänemark, Estland, Finnland, Großbritannien, Irland, Kanada, Lettland, Litauen, Norwegen, Schweden und den USA
Deutsche Rentenversicherung Rheinland-Pfalz Tel.: 0049 (0)6232-17-2369	Zuständig insbesondere bei Wohnsitz in Frankreich oder Luxemburg
Deutsche Rentenversicherung Bayern Süd Tel.: 0049 (0)89-6781-2336	Zuständig insbesondere bei Wohnsitz in Österreich, Slowakei, Tschechische Republik
Deutsche Rentenversicherung Mitteldeutschland Tel. 0049 (0)361-4820	Zuständig insbesondere bei Wohnsitz in Ungarn
Deutsche Rentenversicherung Knappschaft-Bahn-See Tel.: 0049 (0)234-304-0	Zuständig für alle Staaten

³ Richtlinie der Bundesregierung über eine Anerkennungsleistung an Verfolgte für Arbeit in einem Ghetto, die keine Zwangsarbeit war (Anerkennungsrichtlinie), vom 12.07.2017 (BAnz AT 14.07.2017 B1)